

TÜRK DÜNYASI KADIN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ JOURNAL OF TURKIC WORLD WOMEN STUDIES

Dergi web sayfası: <https://turkicworldwomen.com/index.php/pub>
Journal homepage: <https://turkicworldwomen.com/index.php/pub>

Doi: 10.5281/zenodo.10850465

Araştırma Makalesi • Research Article

BAŞKURT TOPLUMUNDA GELENEKSEL KADIN KOSTÜMLERİ*

Traditional Women's Costumes In Bashkir Society

Taner GÜR¹

Özet

Rusya Federasyonu'na bağlı özerk Başkurdistan Cumhuriyeti'nde yaşayan Başkurt Türklerinin tarihi coğrafyası, Avrupa ve Asya'nın bağlantı noktası olan görkemli Ural Dağları ile Yayık (Ural) Nehri'nin bulunduğu 143.600 km²'yi kapsayan bölgedir. Yaklaşık dört milyon iki yüz bin nüfuslu cumhuriyette yaşayan günümüz Başkurtların köklü tarihi geçmişi ve kendine özgü sosyo-kültürel bir hayatlarının olduğu birçok ilgili tarihi kaynakta teyit edilmektedir. Başkurt Türkleri ile ilgili bilgi veren en eski tarihi kaynaklara bakıldığında; İbn Fadlan'ın 10. yüzyılda görevli olarak bu bölgeden geçerken tuttuğu notlar, yine Fransız seyyah Wilhelm Von Rubruk (12. yüzyıl), Türk seyyah Evliya Çelebi (17. yüzyıl), Rus yazar S. İ. Rudenko (19. yüzyıl) ve bu alanda önemli diğer bir araştırmacı olan Kuzeyev'in (20. yüzyıl) kaleme aldığı eserlerde Başkurtların genel folklorü ve giyim-kuşam tarzı hakkında günümüze ışık tutan bilgiler vermişlerdir. Bu kapsamda geleneklerine sıkı sıkıya bağlı Başkurt toplumu ve diğer Türk soylu halklarda olduğu gibi toplumun ana unsuru konumundaki kadınların giyim-kuşam ve yansıttığı folklorik değerler kültürün devamlılığı için büyük önem arz etmektedir. Eski kadın giyim tarzına bakıldığında öz kültür ve bulunduğu coğrafi yaşamdan kalın izler taşıdığı rahatlıkla görülebilir. Bahse konu bu giysilerin hazırlanışında ayrıca yetenek ve yaratıcılık isteyen bir sanat ve zanaatın olduğu da aşikârdır. Bu anlamda geleneksel kadın kostümü, üzerine işlenen geometrik şekiller ve takılan metal aksesuarların aynı zamanda öz kültür ve inançların harmanlanmasıyla ortaya çıkarttığı milli bir giysi olduğu söylenebilir. Bu çalışmada Türk soylu Başkurt kadınlarının geleneksel kıyafetleri üzerine taranan ilgili kaynaklar ışığında genel bir inceleme ve değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İdil-Ural, Başkurtlar, Folklor, Geleneksel Kadın Kostümleri.

Abstract

The historical geography of the Bashkir Turks living in the autonomous Republic of Bashkortostan under the Russian Federation is a region covering 143,600 km², where the magnificent Ural Mountains and the Yayık (Ural) River are located, which are the connection point of Europe and Asia. It is confirmed in many relevant historical sources that today's Bashkirs living in the republic with a population of approximately four million two hundred thousand have a deep-rooted historical past and a unique socio-cultural life. When we look at the oldest historical sources providing information about Bashkir Turks; The notes Ibn Fadlan took while passing through this region as an official in the 10th century were also compiled by the French traveler Wilhelm Von Rubruk (12th century), the Turkish traveler Evliya Çelebi (17th century), and the Russian writer S. İ. In the works written by Rudenko (19th century) and Kuzeyev (XXth century), another important researcher in this field, they provided information that enlightens today about the general folklore and clothing style of the Bashkirs. In this context, the clothing and folkloric values reflected by the women, who are the main element of the society, as in the Bashkir society and other Turkish noble people, who are strictly attached to their traditions, are of great importance for the continuity of the culture. When we look at the old women's clothing style, it can be easily seen that it carries thick traces of its own culture and life. It is obvious that there is an art and craft that requires talent and creativity in the preparation of these clothes. In this sense, it can be said that the traditional women's costume is a national dress created by blending the geometric shapes and metal accessories worn on it, as well as the core culture and beliefs. In this study, a general examination and evaluation will be made on the traditional clothes of Bashkir women of Turkish descent in the light of the relevant sources scanned.

Keywords: Idil-Ural, Bashkirs, Folklore, Traditional Women's Costumes

* Bu çalışma 2. Türk ve Dünya Kadın Araştırmaları Kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ Dr, Tarih ABD./ Bağımsız Araştırmacı, Kayseri-Türkiye /fatihstaner44@gmail.com / ORCID ID: 0000-0002-0424-9642 / 530 2844623

Giriş

İnsanoğlunun dünyaya gelişinden itibaren karşılaştığı iklimsel döngü, toplumsal yaşam normları ve akabindeki kültürel unsurlar gibi etkenlere karşı ilk başta sadece korunma amaçlı olarak kullandığı giyim-kuşam tarzı zamanla öz kültüründen izler taşıyan tasarımlara dönüşmektedir. Geniş anlamda korunma amaçlı olarak görülen giysilere takılan aksesuarlar, işlenen geometrik şekiller, renkler vb. süslemeler insanların mensubu olduğu toplumun arketip değerlerini de yansıtmaktadır.(İnan, 1987, 189) (Çetin, 2016, 248). Bir milleti oluşturan ana unsurlar olarak konuşulan dil, inanç ve ırkın yanı sıra kostüm şekline evrilen giyim-kuşam da bir nevi ulusal kimliğin göstergesi olarak folklorik değerler içindeki yerini almıştır. (Görünür, Lale ve Ögel, 2006, 61). Bu anlamda her ulusun, ülkenin sahip olduğu kendine has tarihi değerleri ile diğer milletlerden ayırt edici olan bir milli giyim kültürü bulunmaktadır. Toplumlar ancak geçmişteki bu değerlere sahip çıkarak tarihi derinliğini ve devamlılığını sağlayabilmektedirler. Bununla beraber bu durumun aksi gelişmesi olarak gözükken hızlı küreselleşme, tek tip moda ve tek dünya vatandaşlığı gibi etmenlere karşı öz kültürel değerlerin korunması da o denli elzem olmaktadır. (Ocakoglu, 2018, 1547)

Milletlerin gelenek göreneklere içinde yer alan kültürel kostümleri kullanma ve değerlerine sahip çıkmada Türkistan dâhilindeki İdil-Ural (Orta Volga) bölgesinde yaşayan Başkurt Türkleri ön plana çıkmaktadır. Bahse konu yerel ve milli kıyafetleri taşımada Başkurt kadınları ayrı bir hassasiyet göstermekte ve dünya ölçeğinde günümüz modası kitle iletişim araçlarında baskın olarak ne kadar yer alırsa alsın bilhassa ulusal günlerde milli giyim-kuşamlarından taviz vermeyip kendi örneklerini gururla sergilemektedirler. Sunulan bu ulusal kostüm aynı zamanda Başkurt sosyo-kültür ve tarihinin de bir yansıması olmaktadır. Türkistan içlerinden (*Orta Asya*) kuzeye doğru giderek Ural Dağları'na yerleşen Türk soylu bir halk olan Başkurt kadın-erkek giyimlerinde göçebe ve yerleşik hayatın izlerini görmek mümkündür. Tarihsel süreçteki temasları itibariyle ayrıca Moğol, Tatar, Kazak ve Rus gibi komşu halkların kültürel etkileşiminden de söz edilebilir. Bu olgularla beraber harmanlanıp kendine has şekliyle ortaya çıkan Başkurt kadın giyimi aynı zamanda Başkurtların milli kimlik, karakter ve gururunun bir sembolü olarak teşhir edilmektedir. (Rudenko, 2001, 193–199)

Başkurt Cumhuriyeti'ndeki Türk kültürünü benimsemiş olan kadınlar, üzerindeki geleneksel kıyafetleriyle adeta buldukları bölgenin, dört mevsim renk ve tarihi değerlerini yansıtmaktadırlar. Bu manada Başkurt kadınları yaşadıkları coğrafyanın özelliklerini, tarihi destanlarını, mitolojilerini ve atalarının yaşam tarzlarını bir şekilde giydiği kıyafetlere adeta nakşetmişlerdir. Başkurtların günümüzde kullandığı geleneksel kostümleri hakkında çok eski tarihlerde bu bölgeye giden seyyah ve yazarların tuttuğu notlar görülmektedir. Başkurt kadın ve erkeklerin yaşam tarzı ve giyim kuşamından ilk bahseden en eski İslam kaynaklarından biri olarak İbn Fadlan'ın X. yy. başlarında bu coğrafyaya yaptığı seyahat esnasında kaydettiği raporlar öne çıkmaktadır. Daha sonrasında bölgeye giden bir başka seyyah da Wilhelm Von Rubruk'tur. 1250'li yıllarda Moğol istilasından çekinen Fransa kralı, onları tanımak için seyyah-elçi olarak Wilhelm Von Rubruk'u bölgeye göndermiştir. Rubruk, seyahatnamesinde Moğolların kışlık giysileri hakkında bilgiler verirken, Başkurtların yaşadığı ülkeden *Büyük Macaristan* diye söz etmiş, kendi ülkesinde bu tip giysilere rastlamadığını belirtmiştir. Genellikle kurt, vaşak, tilki derisinden yapılan elbiseler olduğunu belirtmiştir. (Rubruk, 2001, 38,67).

Yine Evliya çelebi (XVI. yy) seyahatnamesinde Başkurtları (*İstek/Haşdek*) tanımlarken, havası, suyundan kaynaklı çok güzel insan ve âşıkların olduğu, çuhadan elbiseleri, Tatarlardan farklı sürâhi kalpak şeklinde başlıklarının olduğu, kadınların yüzü açık olduğu ve çok hızlı koşan atlara sahip olduklarını, zırhları, kalkan-süngüleri, sivri kılıçları, tüfekleri, Geylan yöresine ait ok ve yayları, 6 tane şahî topu gibi teçhizatları olup, sürekli Kalmuklar ile çatışan 100 bin civarında okçu, 100 bin civarında tüfenkli cesur ve güçlü askerleri olduğunu ifade etmiştir. Hatta ona göre Başkurtlar Çarlık baskısına karşı Osmanlı tabiiyetine girip Osmanlı'nın Rusya'ya yakın olan sınır boylarını da korumayı teklif etmişlerdir yazar.(Çelebi, 1985, 487–494). Daha detaylı bir inceleme şekli ile 19. yüzyılda Rus yazar S. İ. Rudenko'nun Başkurt etnogenezi-antropolojisi üzerine yaptığı araştırmalar ve Kuzeyev'in İdil-Ural Türkleri hakkındaki çalışmaları da Başkurt tarihi-folklorü açısından çok önemli bilgiler ihtiva etmektedir. (Kemaloğlu, 2021, 240) Eski dönemlere ait Başkurt kadın giyim-kuşamına bakıldığında erkeklere göre daha sanatsal detay ve süslemeler ihtiva etmiştir. Altay Dağı civarındaki kurganlar ile Moğolistan'daki Hun dönemine ait kurganlarda bulunan kumaş üzerindeki işlemler M.Ö. I. yüzyıla kadar tarihlenmekte

olup Başkurt kadın eyerlerinde, döşek kumaşlarında ve yastık kılıflarında bulunan şekiller ile benzerlik gösterdiği fark edilmiştir. (Ergun, 2001, 13) Görüleceği üzere Başkurt kadınları yaşadığı coğrafyanın karakteristik özelliklerini kültürel bir devamlılık olarak üzerlerinde taşıyıp günümüze kadar getirmişlerdir.

Genellikle şalvar ve yeleğin öne çıktığı eski dönem kadın kıyafeti, kurdeleler ile donanmış geniş etekli elbise görünümündeydi. Bu elbisenin üzerine sikkeler ve broşlar ile süslenmiş dar belli kesim kısa yelek olan *Kamzul* veyahut yine buna benzer soğuk iklimde Kıpçak Türk boylarının kullandığı pamuk dolgulu kışlık kısa palto şeklindeki *Bişmet* giyilirdi. (Çetin, 2016, 247) Başkurt kadın kostümü (*Başgort milli keyeme*) genel olarak vücut hatlarını örten, geniş kesimli ve doğal ana renklerin yoğun olduğu kumaşlardan üretilmiştir. *Kazakin/Kezeki* adı verilen bornoz şeklindeki uzun ve dayanıklı bir astar, dirseklere kadar inen geniş kol kesimi, vücudu saran ve gömme ceket görünümü verilen düğmeli bir dış katman özelliği ile kadınlar üzerinde kendini daha net ortaya çıkartmıştır. Bekâr kızların giydiği elbise (*Kuldek*) renkli ve göz alıcı nakışlarla süslenmiş, geniş devrik yakalı ve göğüste iştirilerek bir iple karakterize edilmiş, modern dönemde ise elbisenin yakası biraz değişikliğe uğrayarak bornoz yakaya benzetilmiştir. Elbisenin en üst bölümünde kendini daha çok gösteren değerli madeni pullardan oluşmuş Yaga diye isimlendirilen bir önlük bulunmaktadır. Bu kostümle birlikte *Alyapkıs* denilen uzun iç önlüğün üzerindeki motif ve işlemler kadının toplum içindeki statüsünü göstermesi bakımından önemlidir. Yine özellikle kızların taşıdığı bu havalı milli kostümde *Kaşmau* adlı şaşalı başlıklar da mevcut olmaktadır.

Eski dönemlerde olduğu gibi küçük kızlar başını örtmemiş, yetişkinler ise renkli büyük basma başörtüleri ile örtünmüşlerdir. Küçük kız çocukların milli kostümleri büyüklerden çok farklı olmayıp sadece toplumsal gelenekler gereği çoğunlukla 10 yaşın altındaki kızlar peçeli başlığı takmamışlardır. Aynı şekilde kadınların toplum içindeki medeni hali ve durumunu yansıtan öğelerden biri olarak saç örgüleri olmuştur. (Rudenko, 2001, 193,481) Bekâr kızlar genelde tek örgü ve renkli iplerle donatılmış *sulpı* adı verilen metal salkımı kullanmışlardır. Genç kızların kullandığı bu süsleme sanatı Başkurt dilinde *yelkelek*, *sesmau*, *ses tenkehe* gibi isimler ile anılmıştır. Evli kadınlarda ise daha ziyade çift saç örgüsü ve bu örgülere süslemeli metal salkım yerine bazen çeyiz sandığının anahtarı takıldığı da görülmüştür.

Kostümlerin seçimi ve üretimi esnasında toplumdaki geleneksel kadın giyimi ve algısı bakımından dini değerlerin de göz önünde tutulduğu rahatça anlaşılmaktadır. Bu nedenle dışardan bakıldığında vücut hatlarını örten *Yelen* adlı nakışlı uzun giysiler daha çok tercih edilmiştir. Milli giysiler incelendiğinde esasında diğer Türk soylu halklarda olduğu gibi Başkurt toplumunda da kadınlara verilen değer ön plana çıkmaktadır. Kostümdeki sanat ve zanaat faaliyetleri içeren, ince el işçilikleri, değerli madenlerin yerli yerinde kullanılması, aksesuarların görünümü ve renk uyumu gibi unsurlar başlı başına yetenek ve folklorik bilgi gerektiren ayrıntılardır. Kadınların kostümlerinde en göze çarpan aksesuar doğal olarak Yaga denilen göğüsteki kıymetli metal alaşım pullar ve üzerindeki motiflerdir. (Ovsyannikov, V.V. Fyedorov, V.K. Hisamitdinova, 2009, 16)

Pulların altın, gümüş gibi madenlerden olması kadının toplum içindeki statüsünü ve sahip olduğu ekonomik gücün de bir göstergesi olmaktadır. Mali değeri yüksek olan göğüslüklerde kostüme özel daha çok sarmatya altını kullanılmış, belli bir düzen ve sayıda kostüm üzerine yerleştirilen bu pullarda özel bir dış bükey kavisi de görülebilmektedir.

Metal alaşım pulların kullanılması Başkurt mitolojik unsurları ve totemlerini barındırmakta olup insan ruhuna musallat olabilecek kötü ruhlara karşı adeta bir kalkan olarak düşünülmüştür. Taşınan önlük üzerindeki metal pulların daha çok ritmik ses çıkartıp kötü ruhları uzak tutması için bazı modellerde pullar direk bir kurdela ile birbirine bağlanmışlardır. Bununla birlikte metal göğüslüğün merkezine işlenen tarihi bir zafer madalyonu, efsanevi milli destan motifleri gibi kültürel değerlere atıf yapan görselleri görmek de mümkündür.

Evin ana koruyucusu sayılan kadın giydiği Yaga ile kötü ruhları aileden de uzak tuttuğu için bu önlük her genç Başkurt kızın evlenmeden önce hazırlayarak çeyiz sandığına koyması gereken değerli manevi bir eşya olarak görülmüştür. Milli giysinin diğer tamamlayıcı unsurları olarak seçilen şaşalı *Kaşmau* adlı başlık, küpe, yüzük, kolye gibi aksesuarlar da aynı algı ile özenle seçilmekte ve kullanılmaktadır. Kadınların giydiği çizmeler genellikle deriden olup renkli geometrik tasarımlar ve püsküller ile süslenmiştir. Yine ayakkabı içine giydikleri çoraplar daha çok yünden imal edilmiş ve üzerine güzel

motifler nakşedilmiştir. (Rudenko, 2001, 479)

Milli kostümlerine özen gösteren kadınlara göre ailenin temelini oluşturacak olan Başkurt kızları ulusal ve tarihi değerlerine sahip olmalı, sadece anne ve babasının kızları olmayıp Başkurt toplumunun kızları olduğunu da hatırlamaları gerekmektedir. Kadın, aynı zamanda yeri gelmiş erkeği ile birlikte özgürlük mücadelesi vermiş yeri geldiğinde de savaşa giden babanın yerine ailenin tüm sorumluluğunu üstlenmiştir. Dolayısı ile evin annesi Başkurt ulusal kültür ve milli değerlerini çocuklara aşılayacak olan en önemli rol model olmaktadır.

Genel hatları ile kostümlere bakıldığında bahse konu geleneksel giyimlerin yalnızca renkli ve zarif ayrıntılardan ibaret olmadığı görülecektir. Örneğin daha çok inançların etkisiyle kadınların kullandığı başörtüsünün farklı farklı bağlama şekilleri, üzerindeki renklerin, desenlerin ahenkli cümbüşü, kadının yaşı, medeni durumu ve sosyal statüsü hakkında çevredeki insanlara mesajlar iletmesi bakımından kayda değer olmaktadır. Yine elbiseler el işi süslemeler ile zenginleştirilmiş, göz alıcı renk ve motifler, kostümün diğer bir tamamlayıcı unsuru olan metal alaşımlı kolye, bilezik, küpe ve bileklik gibi aksesuarlar da kullanılmıştır. Giysi tercihleri yapılırken kadının enerjisini, coşkusunu yansıtan göz alıcı renklerden genelde kırmızı, yeşil, mavi ve sarı renklerin daha çok tercih edildiği görülür. Bu giysilere estetik ve dayanıklılık vermesi açısından üretiminde çoğunlukla yün, pamuk ve ipek kullanılmıştır.

Bununla birlikte Başkurt coğrafyasının geniş bir alanı kaplaması ve dolayısı ile ülkenin dağlık, ova, kuzey-güney gibi farklı kesimlerinde yaşayan insanların kendine özgü bazı alt başlıklardaki giyim-kuşam tarzları da bulunmaktadır. Örneğin kırsal kesimde yaşayanlar tarım, hayvancılık ve avcılık gibi uğraşları olduğundan el üretimleri daha çok deri ve türevi materyaller olmuştur. Merkezi kısımda bulunan topluluklar ise daha çok geleneksel üretimi modern sanat anlayışı ile ortaya çıkarma uğraşında bulunmuşlardır. (<https://fashion-tr.decorexpro.com>, 2023) Bahse konu bu küçük farklılıklar üst çatıda birleşen geleneksel Başkurt kadınlarının milli giyim-kuşamını önemli bir değişikliğe uğratmamış ve ulusal folkloru yansıtan büyük resmin içinde kalan değerler olarak görülmüştür.

Sonuç

Milletlerin yaşam tarzını ve kültürel değerlerini yansıtmının diğer bir unsuru olan ulusal kostümler her dönem ilgi çeken kıyafetler olmuştur. Kutlu Ural Dağları ve İdil Nehri civarında yaşayan Başkurt kadınları buldukları coğrafyanın yerel folklorunu adeta üzerindeki elbiselere nakşetmişlerdir. Genel anlamda Başkurt kadınlarının ulusal kostümü renkli ve işlemeli kumaşlardan üretilen bir elbise, yakası, cepleri vb. kısmı gümüş ya da altın ipliklerle işlenmiş uzun bir kaftan ve kadının medeni halini belirleyen süslemeli bir başörtüsünden oluşmuştur. Bu elbise vücudu sarar ve belde yine süslü bir kuşakla bağlanır. Kadın milli kıyafetinin en belirgin özelliği ise üzerinde bulunan zengin el işi metalik süslemeler, nakış ve işlenmiş geometrik motiflerdir. Bahse konu kostümler hazırlanırken maharet isteyen ince bir el işçiliği ve yaratıcılığın ön plana çıktığı da gözükten önemli bir başlıktır. Başkurt kadınlarının giyim-kuşamı aynı zamanda toplum içindeki statüyü, medeni hali, zevk ve tarihi kültürel değerleri yansıtmaması açısından dikkate değerdir. Bilhassa parlak metal alaşımlı pullardan yapılan göğüs süsleri, geometrik-simetrik motifler vb. materyaller gelişi güzel dizilmeyip, inançları, totemleri ve de toplumsal kültürü yansıtan milli değerler olarak yerli yerine konmuşlardır. Kadınlar bu geleneksel kıyafetini günlük hayatta kullanabilmekte ancak düğün, milli-dini ve özel günlerde daha gösterişli ve özenle hazırlanan versiyonu ile üzerlerinde taşımaktadırlar. Sonuç olarak geniş bir coğrafyada dağınık kabileler halinde bulunan Başkurt kadın kostümleri buldukları bölgenin özelliğine göre küçük farklılıklar gösterse de ulusal kostümün büyük görsel çerçevesinde aynı başlıkta görülmektedir. Başkurt kadınlarının milli kostümü buldukları toplumun kendine has olan zevk, renk, inanç ve benzeri kültürel değerlerini üzerinde barındırmakta olup büyük ortak Türk kültür dairesindeki yerini özenle korumaktadır.

Kaynaklar

- Çelebi, Evliya. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, VII*. İstanbul: Yapı Kredi, 1985.
- Çetin, Çulpan Zaripova. *Alimcan İbrahimov'un Eserlerinde Tatar, Başkurt ve Kazak Türklerinin Kültürel Değerleri*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016.
- Ergun, Metin. "Ural Batır, Akbuzat ve Köroğlu Destanları Arasındaki Benzerlikler". *Milli Folklor Dergisi* 49 (2001), 13–15.
- Görünür, Lale ve Ögel, Semra. "Osmanlı Kaftanları İle Entarilerinin Farkları Ve Kullanılışları". *İTÜ Dergisi* 3/1 (2006), 59–68.
- <https://fashion-tr.decorexpro.com>. "https://fashion-tr.decorexpro.com/kostyummy-nacionalnye/bashkirskij/#google_vignette". 2023. Erişim 03 Aralık 2023. https://fashion-tr.decorexpro.com/kostyummy-nacionalnye/bashkirskij/#google_vignette
- <https://kitaplong.ru/bashnationaldress-bash>. "Başgort Milli Keyeme". 2020. Erişim 11 Eylül 2020. <https://kitaplong.ru/bashnationaldress-bash>
- <https://vk.com/bashkeieme>. "https://vk.com/bashkeieme". 2023. Erişim 02 Kasım 2023. <https://vk.com/bashkeieme>,
- Huseyinova, Gülnur. "Başkurt Folklorunda Kız-Kuş Motifi". *Tarihten Bugüne Başkurtlar*. İstanbul: Ötüken, Özyetkin,, 2008.
- Kemaloğlu, İlyas. "Başkurt Tarihi". *Zeki Velidi Togan-İlmi Hayatı-Eserleri-Siyasi Faaliyetleri-Hatıralar*. İstanbul: Kronik, 2021.
- Ocakoğlu, Nuran. "Osmanlı Sarayı Kadın Giysileri Ve Günümüz Giysi Tasarımına Bir Uyarlama". *Ulakbilge Dergisi* 6/30 (2018), 1537–1548.
- Ovsyannikov, V.V. Fyedorov, V.K. Hisamitdinova, F.G. (ed.). *İstoria Bashkir, VII (История башкирского народа, VII)*. Moscow: İzdatelstvo-Nauka, 2009.
- Rubruk, Wilhelm Von. *Moğolların Büyük Hanına Seyahat*. ed. Ergin Ayan. İstanbul: Ayışığı, 2001.
- Rudenko, İvanoviç Sergey. *Başkurtlar*. Konya: Kömen Yayınları, 2001.

EKLER

Ek 1: Başkurt kadınlarının geleneksel kıyafeti ve kültürel öğeler ile totemlerin yer bulduğu değerli metal alaşımlarla süslenmiş önlükleri (*Yaga*). (<https://fashion-tr.corexpro.com> 2023, Huseyinova, 2008,198)

Ek 2: Yaga, ev hanımının taktığı bu önlük tarzı elbise üzerindeki gümüş pulların melodik çınlaması kötü ruhları korkutmakta ve ailenin yaşadığı evi nazardan korumada yardımcı olduğuna inanılmaktadır. İlâveten bazı modellerde bu pulların yanına Çarlık ordusundaki Başkurtların desteği ile 1812'de Napolyon'a (*Fransa*) karşı kazanılan zaferin madalyonu gibi simgesel metaller de görülmektedir. (<https://vk.com/bashkeieme> 2023 (Erişim Tarihi: 03.12.2023); Rudenko, 2001, 228)

Ek 3: 20. yüzyıl başlarında yerel kıyafetleri ile bir Başkurt ailesi ve günümüzde hala milli kostümlerde kullanılan Yaga adlı kadın metal göğüs aksesuarları. (<https://vk.com/bashkeieme>, 2023) (Erişim Tarihi: 03.12.2023)

Ek 4: Milli kostümleri ile günümüzdeki Başkurt kadın ve kız çocukları. (<https://fashion-tr.decorexpro.com> 2023; <https://kitaplong.ru/bashnationaldress-bash> 2020) (Erişim Tarihi: 03.12.2023)